

Χρόνος αειχώρος

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ, ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΤΟΜΟΣ 6
VOLUME 6

ΤΕΥΧΟΣ 2
ISSUE 2

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2007
NOVEMBER 2007

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ - Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
*Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας
και Περιφερειακής Ανάπτυξης*

ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΣΚΑΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΗΣ

ΓΟΣΠΟΔΙΝΗ ΑΣΠΑ

ΔΕΦΝΕΡ ΑΛΕΞΗΣ

ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ ΟΛΓΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ ΓΙΑΝΝΗΣ

ΣΤΑΘΑΚΗΣ ΔΗΜΗΤΡΗΣ

ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΣΥΝΤΑΞΗΣ

Αραβαντινός Αθανάσιος	- ΕΜΠ
Ανδρικόπουλος Ανδρέας	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Βασενχόβεν Λουδοβίκος	- ΕΜΠ
Γιαννακούρου Τζίνα	- Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Γιαννιάς Δημήτρης	- Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας
Δελλαδέτσιμας Παύλος	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Δεμαθάς Ζαχαρίας	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Ιωαννίδης Γιάννης	- Tufts University, USA
Καλογήρου Νίκος	- ΑΠΘ
Καρύδης Δημήτρης	- ΕΜΠ
Κοσμόπουλος Πάνος	- ΔΠΘ
Κουκλέλη Ελένη	- University of California, USA
Λαμπριανίδης Λότης	- Πανεπιστήμιο Μακεδονίας
Λουκάκης Παύλος	- Πάντειο Πανεπιστήμιο
Λουρή Ελένη	- Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μαλούτας Θωμάς	- Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο
Μαντουβάλου Μαρία	- ΕΜΠ
Μελαχροινός Κώστας	- Γεωπονικό Πανεπιστήμιο Αθηνών
Μοδινός Μιχάλης	- Εθν. Κέντρο Περιβ. και Αειψ. Ανάπτυξης (ΕΚΠΑΑ)
Μπριασούλη Ελένη	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Παπαθεοδώρου Ανδρέας	- Πανεπιστήμιο Αιγαίου
Πρεβελάκης Γεώργιος-Στυλ.	- Université de Paris I, France
Φωτόπουλος Γιώργος	- Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Χαστάογλου Βίλμα	- ΑΠΘ

Διεύθυνση:

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας

και Περιφερειακής Ανάπτυξης

Περιοδικό ΑΕΙΧΩΡΟΣ

Πεδίον Άρεως, 383 34 ΒΟΛΟΣ

<http://www.aeihoros.gr> e-mail: aeihoros@prd.uth.gr

τηλ.: 24210 – 74456 fax: 24210 – 74388

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

Ειδικό τεύχος – Αφιέρωμα
Special Issue

**Καινοτομία και
Περιφερειακή Ανάπτυξη**

Επιμέλεια

Γιώργος Πετράκος

Επιστημονικό Περιοδικό

αιχλώρος

Επιμέλεια έκδοσης: Άννα Σαμαρίνα — Παναγιώτης Πανταζής
Λαγού: Παναγιώτης Πανταζής
Σχεδιασμός εξωφύλλου: Γιώργος Παρασκευάς — Παναγιώτης Πανταζής
Εκτύπωση: Ευαγγελία Ξουράφα
Κεντρική διάθεση: Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας

Περιεχόμενα

Πετράκος Γ.	4
Εισαγωγή	
Κομνηνός Ν.	10
Περιφερειακοί Πόλοι Καινοτομίας στην Ελλάδα 2001-2009: Σχεδιασμός εστιασμένων συστημάτων καινοτομίας	
Πετράκος Γ., Παπαδούλης Α.	34
Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία στην Ελληνική Περιφέρεια: Μια εμπειρική διερεύνηση στη Θεσσαλία	
Αγγελάκης Α., Γεωργαντάς Η.	72
Περιφερειακοί καινοτομικοί σχηματισμοί και διεργασίες θεσμικής ολοκλήρωσης των δρώντων: Quo Vadis Creta?	
Μπακούρος Ι., Γκιούρκα Π., Φάλλας Γ.	108
Τεχνολογική Πλατφόρμα, Τεχνολογική Παρακολούθηση και Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση. Εργαλεία Καινοτομίας Περιφερειακής Ανάπτυξης: Η περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας	
Μαρκάτου Μ.-Ε., Σκάγιαννης Π.	134
Τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας στην Ελλάδα: Γεωγραφικά και τεχνολογικά πρότυπα	
Σταμπούλης Γ.	168
Πώς εμπεδώνεται η καινοτομική δραστηριότητα; Η ανάπτυξη των συστημάτων καινοτομίας στο χώρο	
ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ	
Πετράκος Γ.	190
Αποτίμηση του Περιφερειακού Πόλου Καινοτομίας Θεσσαλίας, 2006-2008	
ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ	
Αναστασίου Γ.	208
Συμπόσιο της Uddevalla, Μπάρνι, 2009 <i>Η Γεωγραφία της Καινοτομίας και της Επιχειρηματικότητας</i>	

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΑΠΟ ΤΟΝ ΕΠΙΜΕΛΗΤΗ

Καινοτομία και Περιφερειακή Ανάπτυξη

Γιώργος Πετράκος

Καθηγητής, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Η καινοτομία θεωρείται σήμερα ως ένας από τους σημαντικότερους παράγοντες που συμβάλλουν στην ανταγωνιστικότητα των οικονομιών. Οι χώρες και οι περιφέρειες οι οποίες επενδύουν στην καινοτομία είναι αυτές οι οποίες έχουν το υψηλότερο επίπεδο ανάπτυξης και τις καλύτερες προοπτικές αντιμετώπισης των τεχνολογικών και διαρθρωτικών αλλαγών και των οικονομικών κρίσεων.

Αναπόφευκτα, η έννοια αυτή έχει προσελκύσει μεγάλο ενδιαφέρον. Με απλά λόγια, θα μπορούσε να ειπωθεί ότι καινοτομία είναι ο μετασχηματισμός της γνώσης σε νέες μεθόδους ή διαδικασίες παραγωγής, νέα προϊόντα, ή νέες υπηρεσίες. Η καινοτομία στηρίζεται στην επιστήμη, την έρευνα και την τεχνολογία αλλά και τη διορατικότητα, και συμβάλλει στην καλύτερη ικανοποίηση των αναγκών των σύγχρονων κοινωνιών.

Η ανάπτυξη της σε εθνικό ή περιφερειακό επίπεδο προϋποθέτει την ύπαρξη σημαντικής επιστημονικής βάσης, υψηλής ποιότητας ερευνητικών δραστηριοτήτων, σημαντική χρηματοδότηση, κατάλληλο θεσμικό πλαίσιο και παράδοση συνεργασίας της επιστήμης με την παραγωγή.

Η στρατηγική της Λισσαβόνας η οποία θέτει ως στόχο τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης στο σύγχρονο διεθνές περιβάλλον, θεωρεί την καινοτομία βασικό παράγοντα προόδου και σημαντική πολιτική ανάπτυξης της οικονομίας και της απασχόλησης. Σε αυτά τα πλαίσια, το περιφερειακό επίπεδο κρίθηκε ως το πλέον κατάλληλο για την υλοποίηση και καλύτερη απόδοση των πολιτικών για την καινοτομία.

Δυστυχώς, η Ελλάδα διαθέτει ένα από τους χαμηλότερους δείκτες καινοτομίας στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Οι επιδόσεις της χώρας είναι συστηματικά και σημαντικά κάτω από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο, όπως αυτό φαίνεται σε διάφορες μετρήσεις, τόσο σε εθνικό όσο και σε περιφερειακό επίπεδο. Στο European Innovation Scoreboard την περίοδο 2005-

2008, η Ελλάδα καταλαμβάνει το 2008 την 18^η θέση ανάμεσα στις χώρες της ΕΕ-27, με το δείκτη να υπολείπεται κατά 30% τουλάχιστον του Ευρωπαϊκού μέσου όρου.

Συνολικά, υστέρηση παρουσιάζουν και οι επιδόσεις των περιφερειών της χώρας, όπως αυτές καταγράφονται στον περιφερειακό δείκτη καινοτομίας RRSII¹ του Regional Innovation Scoreboard 2006. Σε σύνολο 203 περιφερειών, η Πελοπόννησος, η Θεσσαλία, η Δυτική Μακεδονία, το Βόρειο Αιγαίο και το Νότιο Αιγαίο καταλαμβάνουν τις θέσεις 199 έως 203 (τελευταίες), η Ήπειρος την 197^η θέση, η Ανατολική Μακεδονίας-Θράκη την 191^η θέση, η Κρήτη την 174^η θέση, η Κεντρική Μακεδονία την 164^η θέση, ενώ η μοναδική εξαίρεση με σχετικά καλή επίδοση, είναι η Αττική η οποία καταλαμβάνει την 86^η θέση.

Στην πλέον πρόσφατη δημοσίευση δεικτών καινοτομίας του Regional Innovation Scoreboard 2009², οι επιδόσεις υπολογίζονται με νέα μέθοδο και περισσότερα στοιχεία και οι περιφέρειες κατατάσσονται σε πέντε κατηγορίες. Με βάση τις επιδόσεις τους, οι Ελληνικές περιφέρειες κατατάσσονται στις δύο τελευταίες κατηγορίες, με μέσες προς χαμηλές επιδόσεις στην καινοτομία (Αττική και Κεντρική Μακεδονία) και χαμηλές επιδόσεις (όλες οι άλλες περιφέρειες). Όπως δείχνει Το Σχήμα 1, οι επιδόσεις των Ελληνικών περιφερειών αντιστοιχούν περισσότερο σε αυτές των Νέων Κρατών Μελών της ΕΕ στην Ανατολική Ευρώπη και λιγότερο στις περιφέρειες (έστω του Νότου) της ΕΕ-15.

Η απόσταση που χωρίζει τις Ελληνικές περιφέρειες από τον Ευρωπαϊκό μέσο όρο οφείλεται σε πολλούς και αλληλεξαρτώμενους παράγοντες. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται οι περιορισμένοι πόροι που διατίθενται για έρευνα, το συγκεντρωτικό και αναποτελεσματικό σύστημα διοίκησης (γενικότερα) και καινοτομίας (ειδικότερα) που λειτουργεί στη χώρα μας, οι αδυναμίες της παραγωγικής και επιστημονικής βάσης, αλλά και η έλλειψη παράδοσης συνεργασίας έρευνας και επιχειρηματικότητας. Σημαντικό ρόλο διαδραματίζει επίσης η άνιση γεωγραφία του παραγωγικού και ερευνητικού μας δυναμικού που δεν επιτρέπει σε όλες τις περιοχές της χώρας να επιτύχουν το απαιτούμενο κρίσιμο μέγεθος δραστηριοτήτων και προϋποθέσεων για την ανάπτυξη της καινοτομίας.

Παρά τις αδυναμίες, τα τελευταία χρόνια έγιναν κάποια πρώτα βήματα για την ενίσχυση της καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο. Κυρίως με την υλοποίηση των Περιφερειακών Πόλων Καινοτομίας διατέθηκαν για πρώτη φορά σημαντικοί πόροι,

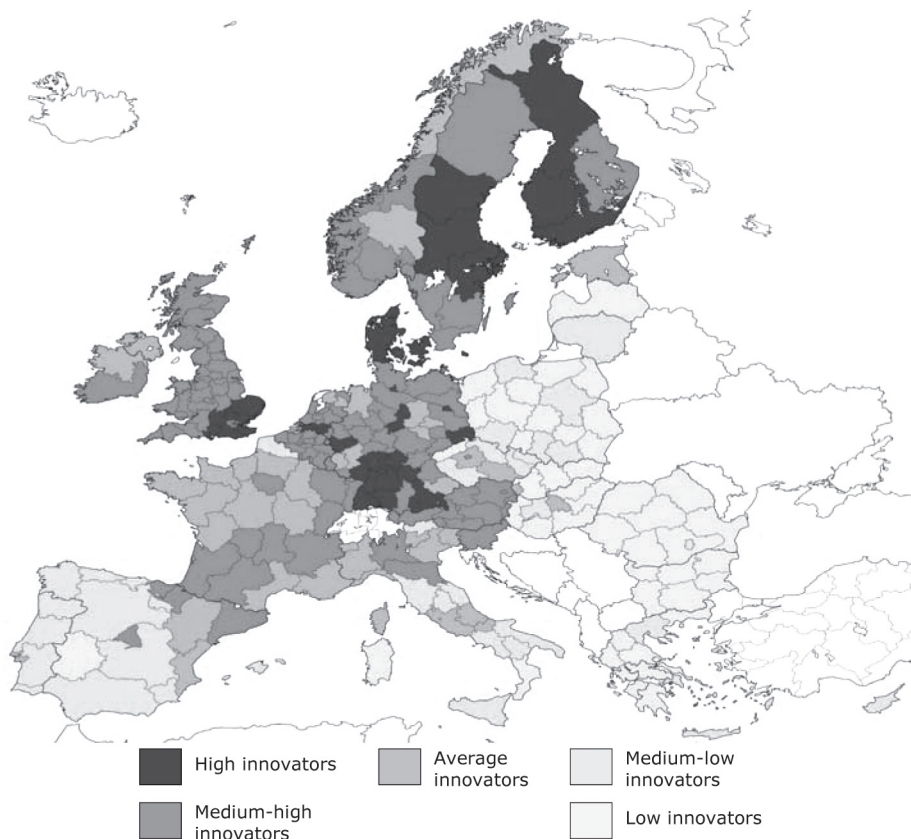
¹ Ο Έπιληπτικός Αποκαλυπτικός Περιφερειακός Δείκτης Καινοτομίας - Revealed Regional Summary Innovation Index, RRSII), έχει εκτιμηθεί από τον Η. Hollanders ως μέτρο της μέσης επίδοσης της περιφέρειας στην καινοτομία και λαμβάνει υπόψη την σχετική επίδοση τόσο σε Ευρωπαϊκό όσο και σε Εθνικό επίπεδο. Περισσότερα στο "2006 European Regional Innovation Scoreboard (2006 RIS)": http://www.proinno-europe.eu/ScoreBoards/Scoreboard2006/pdf/eis_2006_regional_innovation_scoreboard.pdf

² Το Regional Innovation Scoreboard (RIS) 2009 των Η.Hollanders, S.Tarantola και Α. Loschky, δημοσιεύθηκε τον Δεκέμβριο του 2009 στο: http://www.proinno-europe.eu/admin/uploaded_documents/RIS_2009-Regional_Innovation_Scoreboard.pdf, με βελτιωμένη μεθοδολογία και μεγαλύτερο εύρος στοιχείων σε σχέση αυτό του 2006

ετέθησαν συγκεκριμένοι στόχοι, αναπτύχθηκαν δίκτυα συνεργασίας μεταξύ επιχειρήσεων και ερευνητικών φορέων, μεταφέρθηκε εμπειρία και γνώση προς τα τοπικά παραγωγικά συστήματα και παραδόθηκαν μια σειρά από καινοτόμα προϊόντα και διαδικασίες.

Η εμπειρία αυτή θα πρέπει να αποτιμηθεί προσεκτικά, ώστε να κατανοηθούν οι δυσκολίες, οι αδυναμίες και τα προβλήματα της υλοποίησης και να απαντηθούν κατά το δυνατόν μια σειρά από ερωτήματα που αφορούν στο πλαίσιο, τις στρατηγικές και τις πολιτικές ανάπτυξης της καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο. Τα ερωτήματα αυτά σχετίζονται με το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση, την αξιοποίηση και την αποτίμηση των περιφερειακών πολιτικών καινοτομίας και απαιτούν ένα ουσιαστικό διάλογο ανάμεσα στην επιστημονική και επιχειρηματική κοινότητα και τη δημόσια διοίκηση.

Σχήμα 1. Κατάταξη των περιφερειών με βάση τις επιδόσεις τους στην καινοτομία.

Πηγή: Hollanders κ.ά. (2009), Regional Innovation Scoreboard 2009

Το ειδικό αφιέρωμα του περιοδικού *Αειχώρος* επιχειρεί να συμβάλει σε αυτό το διάλογο για το μέλλον των πολιτικών καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο, αναλύοντας χωρικά χαρακτηριστικά της καινοτομίας στην Ελλάδα, καταγράφοντας εμπειρίες από τον πρόσφατο σχεδιασμό αλλά και την υλοποίηση αντίστοιχων προγραμμάτων, συζητώντας αδυναμίες και προβλήματα και καταθέτοντας προτάσεις για τη ενίσχυση της αποτελεσματικότητας των ασκούμενων πολιτικών και τη βελτίωση της καινοτομίας και της ανταγωνιστικότητας του Ελληνικού χώρου.

Στο πρώτο άρθρο του τόμου, ο Νίκος Κομνηνός παρουσιάζει τη διαδρομή σχεδιασμού και εφαρμογής της πολιτικής για τους Περιφερειακούς Πόλους Καινοτομίας (ΠΠΚ) στην Ελλάδα. Αξιολογεί τόσο τα βασικά εργαλεία υλοποίησης των ΠΠΚ από τη οπτική της συμβολής τους στη συγκρότηση εστιασμένων συστημάτων καινοτομίας, όσο και το οργανωτικό πλαίσιο υλοποίησης, τις συνέργιες των συμμετεχόντων οργανισμών, και τη διατηρησιμότητα των αποτελεσμάτων της πολιτικής.

Στο δεύτερο άρθρο του τόμου, ο Γιώργος Πετράκος και ο Απόστολος Παπαδούλης διερευνούν με τη χρήση έρευνας πεδίου σε επιχειρήσεις τα αναπτυξιακά και καινοτομικά χαρακτηριστικά του περιφερειακού παραγωγικού συστήματος της Θεσσαλίας, η οποία χαρακτηρίζεται από χαμηλές και φθίνουσες επιδόσεις στον τομέα της καινοτομίας. Η έρευνα τους αναζητά ελλείμματα σε παραγωγικές δομές, αλλά και σε επιχειρηματικές στάσεις, αντιλήψεις και συμπεριφορές που θα πρέπει να αντιμετωπιστούν προκειμένου να ενισχυθούν τα καινοτομικά χαρακτηριστικά της περιφέρειας.

Στο τρίτο άρθρο του τόμου, ο Αντώνης Αγγελάκης και ο Ηλίας Γεωργαντάς μελετούν το περιφερειακό σύστημα καινοτομίας της Κρήτης με βάση τα χαρακτηριστικά που διέπουν το υφιστάμενο σύστημα παραγωγής γνώσης καθώς και το θεσμικό περιβάλλον που διέπει τις προσπάθειες ανάπτυξης του. Το άρθρο εστιάζει στις εσωτερικές θεσμικές διεργασίες και το επίπεδο της θεσμικής ολοκλήρωσης των περιφερειακών δρώντων αλλά και στις διαδικασίες παραγωγής γνώσης ως βασικά συστατικά του υπό διαμόρφωση περιφερειακού υποδείγματος καινοτομίας.

Στο τέταρτο άρθρο του τόμου, ο Γιάννης Μπακούρος, η Παρασκευή Γκιούρκα και ο Γιάννης Φάλλας παρουσιάζουν το σχεδιασμό του μονοθεματικού Πόλου Καινοτομίας της Περιφέρειας Δυτικής Μακεδονίας, διερευνούν την αλληλεπίδραση και διαδραστικότητα των Εργαλείων Διαχείρισης Καινοτομίας που εφαρμόστηκαν και παρουσιάζουν προτάσεις για την βελτίωση της αποτελεσματικότητάς τους.

Στο πέμπτο άρθρο του αφιερώματος, η Μαρία-Ερατώ Μαρκάτου και ο Παντολέων Σκάγιαννης διερευνούν τις χωρικές και κλαδικές συγκεντρώσεις της καινοτομικής δραστηριότητας με βάση το τεχνολογικό περιεχόμενο και την γεωγραφική κατανομή των διπλω-

μάτων ευρεσιτεχνίας στην Ελλάδα και διαπιστώνουν σημαντικές τάσεις συγκέντρωσης σε όλα τα επίπεδα.

Στο έκτο άρθρο του τόμου, ο Γιώργος Σταμπολής διερευνά τους μηχανισμούς που διαμορφώνουν ένα σύστημα καινοτομίας και καθορίζουν το συντονισμό των πόρων και δραστηριοτήτων προς συγκεκριμένες κατευθύνσεις. Σε αυτό το πλαίσιο, αναδεικνύει το ρόλο των θεσμικών ρυθμίσεων και ιδιαίτερα της γνωστικής κουλτούρας η οποία αποτελεί τον παράγοντα κλειδί που χαρακτηρίζει και διαφοροποιεί τα συστήματα καινοτομίας.

Τέλος, στα θέματα πολιτικής, ο Γιώργος Πετράκος παρουσιάζει τα βασικά χαρακτηριστικά, τα επιτεύγματα και τις αδυναμίες του Περιφερειακού Πόλου Καινοτομίας της Θεσσαλίας και μια σειρά από προτάσεις πολιτικής για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας του εγχειρήματος.

Τα άρθρα του ειδικού τόμου περιλαμβάνουν ένα μίγμα θεωρητικών και εμπειρικών διερευνήσεων, οι οποίες βασίζονται στην ανάλυση πτυχών του περιφερειακού περιβάλλοντος επιχειρηματικότητας, καινοτομίας και ανάπτυξης στην Ελλάδα και θέτουν μια σειρά από κρίσιμα ζητήματα για συζήτηση. Τα ζητήματα αυτά αφορούν τη συγκρότηση και λειτουργία αποτελεσματικών περιφερειακών συστημάτων καινοτομίας, τους μηχανισμούς στήριξης και τις συγκεκριμένες πολιτικές που θα πρέπει να επιλεγούν για την πιο αποτελεσματική ενίσχυση της επιχειρηματικότητας στην περιφέρεια, ισορροπώντας ανάμεσα στην ανταγωνιστικότητα και στην κοινωνική συνοχή, τόσο σε εθνικό, όσο και σε περιφερειακό επίπεδο και δημιουργώντας συνέργιες και συμπληρωματικότητες με τις άλλες πολιτικές περιφερειακής ανάπτυξης.

Η συζήτηση για την ανάπτυξη της καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο θέτει αναπόφευκτα ερωτήματα για το είδος και το εύρος των πολιτικών, ιδιαίτερα στις πλέον παραδοσιακές και τεχνολογικά υστερούσες περιφέρειες, όπου η μεταφορά εμπειρίας από τα "παραδείγματα επιτυχίας" του Ευρωπαϊκού Κέντρου δεν φαίνεται να είναι ιδιαίτερα χρήσιμη.

Οι πολιτικές ανάπτυξης της καινοτομίας σε περιφερειακό επίπεδο θα πρέπει να αποτελούν όχημα και καταλύτη για τον εκσυγχρονισμό του περιφερειακού παραγωγικού συστήματος και τη σύνδεση του με τη γνώση, αλλά και με τους μηχανισμούς της πράσινης οικονομίας και ταυτόχρονα να δίνουν πειστικές και βιώσιμες απαντήσεις στις περιοχές που δεν διαθέτουν τα κλασικά εργαλεία και απέχουν από τη συγκρότηση ενός τυπικού περιφερειακού συστήματος καινοτομίας.

Στο διάλογο ο οποίος διεξάγεται αυτή την περίοδο για το μέλλον των περιφερειακών πολιτικών ανάπτυξης συστημάτων καινοτομίας, σημαντικό ρόλο θα πρέπει να έχουν τα υφιστάμενα δίκτυα που διαμορφώθηκαν στην περιφέρεια και το ενδογενές παραγωγικό και επιστημονικό δυναμικό που θα κληθεί να τις υλοποιήσει. Επίσης, σημαντικό ρόλο θα πρέπει να έχει και η αποτίμηση της εμπειρίας που αποκτήθηκε από την εφαρμογή των πολιτικών κατά την προηγούμενη προγραμματική περίοδο. Το παρόν ειδικό αφιέρωμα του περιοδικού Αειχώρος με θέμα "Καινοτομία και Περιφερειακή Ανάπτυξη" ελπίζεται ότι θα συμβάλει προς αυτή την κατεύθυνση.

- 4 **Πετράκος Γ.**
Εισαγωγή
- 10 **Κορηνός Ν.**
Περιφερειακοί Πόλοι Καινοτομίας στην Ελλάδα 2001-2009:
Σχεδιασμός εστιασμένων συστημάτων καινοτομίας
- 34 **Πετράκος Γ., Παπαδούλης Α.**
Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία στην Ελληνική Περιφέρεια:
Μια εμπειρική διερεύνηση στη Θεσσαλία
- 72 **Αγγελάκης Α., Γεωργαντάς Η.**
Περιφερειακοί καινοτομικοί σχηματισμοί και
διεργασίες θεσμικής ολοκλήρωσης των δρώντων: Quo Vadis Creta?
- 108 **Μπακούρος Ι., Γκιούρκα Π., Φάλλας Γ.**
Τεχνολογική Πλατφόρμα, Τεχνολογική Παρακολούθηση και
Τεχνολογική Προοπτική Διερεύνηση.
Εργαλεία Καινοτομίας Περιφερειακής Ανάπτυξης:
Η περίπτωση της Δυτικής Μακεδονίας
- 134 **Μαρκάτου Μ.-Ε., Σκάγιαννης Π.**
Τα Διπλώματα Ευρεσιτεχνίας στην Ελλάδα:
Γεωγραφικά και τεχνολογικά πρότυπα
- 168 **Σταμπούλης Γ.**
Πώς εμπεδώνεται η καινοτομική δραστηριότητα;
Η ανάδυση των συστημάτων καινοτομίας στο χώρο

ΘΕΜΑΤΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ

- 190 **Πετράκος Γ.**
Αποτίμηση του Περιφερειακού Πόλου Καινοτομίας Θεσσαλίας, 2006-2008

ΣΤΑΥΡΟΔΡΟΜΙΑ ΤΟΥ ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ

- 208 **Αναστασίου Γ.**
Συμπόσιο της Uddevalla, Μπάρι, 2009
Η Γεωγραφία της Καινοτομίας και της Επιχειρηματικότητας